

FIATAL MIZANTRÓP

– regényrészlet

Újságíróként állandóan oknyomoztam. Ha egyszerű tudósítást kellett írnom egy eseményről, akkor is mindig valamiféle konspiráció érdekelt. Konspiráció mindig van. A konspiráció ugyanis nem más, mint az elhallgatás. Ha valaki valamit elhallgat, akkor nyilván van miért hallgatnia. Annak súlya, jelentősége, tétje – és nem utolsósorban: története van. És ha már hallgat róla, akkor nagyon valószínű, hogy az az ő történetének is a részét képezi, illetve részben azonos vele.

Az oknyomozás kényszere nálam becsületbeli kérdés volt mindig. Semmi nem izgat jobban, mint az igaztalanság, főként, ha engem ér. Persze nem csak ebben az esetben: az igaztalansággal általában sem tudok mit kezdeni. Elragad a hév, és rárontok a vádaskodóra, a hazudozóra. Mondanom sem kell, mindig én húztam a rövidebbet... egészen addig, amíg az évek során ki nem fejlesztetem a távolság technikáját. Messziről, szinte felmérhetetlen távolságból rúgok kapura. Cselezek is, mondhatom, igen elegánsan.

Azóta, hogy ezt a tudásomat tökélyre fejlesztettem, mindig gólt rúgok. Tisztelnek és félnek tőlem. Nagy plénum előtt bárkit ele-

gánsan a földbe döngölök. Volt már rá precedens, hogy művészeti szervezetek, sőt olyan is akadt, hogy egy illusztris óriáscég jó honorárium fejében fölkért, vitafórumon opponáljam a gyűlevészt, az ellenlábast, aki koholt vádak örvén feljelentéssel fenyegetőzik.

Csak annyit kellett tudnom előzetesen, hogy tiszta-e az ügylet, hogy a baromállatját kell-e rendbe raknom, és nem fordítva. Nemegyszer előfordult, hogy nagy plénum előtt ültem a dísz- vagy tárgyalóteremben, mellettem a képviselt cég feje, no meg a jöttment haszonleső, politikailag aberrált, félművelt vádaskodó, szájában kígyókkal, békákkal.

Előzékenyen kezdtem a vitát. Mindig mindenben egyetértettem a senkiházzal. Barátságosan bólogattam, és megvártam azt a dramaturgiai fordulópontot, amikor megnyílt, vallomásosan megnyilatkozott, és egyszerre védtelenné, tehát sebezhetővé vált. Ilyenkor aprócska közbevetéssel éltem, illetve a marginális kérdések álruhájába öltöztetett, kivégzést előkészítő késfenés könnyedén villanó gesztusával.

„Minden világos. Azt kell mondjam, hogy lényegileg egy platformra helyezkedtünk, és osztom a véleményét.” Ezen a ponton a másik veszélyérzete is szertefoszlik, bárgyún vigyorog. Akkor így kell folytatnom: „Már csak azt az egyetlen és aprócska részt nem értem, hogyha Ön csakugyan állítja, s ezt meggyőződéssel hiszi is, hogy demokratikusan vélekedik a művészet finanszírozását illetően, akkor a megfellebbezhetetlen isteni értékeket, amelyeket Ön oly pedánsan lajstromozott az előbb, Szent Ágostonra és Assisi Szent Ferencre hivatkozva, vajon hogyan tudja a szakmaiságában igencsak megkérdőjelezett minisztérium döntésén számon kérni, és mindezt nem csupán azért kérdezem, mert demokratikus elkötelezettségünkben mindketten hisszük, hogy a démosz választotta meg a kormányt, aki a minisztériumba független döntnököket ültetett, hanem azért is, mert a Biblia, tudomásom szerint, nemigen vet számot az – Ön szavaival élve – igaz magyar értékek és erkölcsök népek fölött álló szuperentitásával, s még kevésbé található meg bármely teológus leírásában az, hogy

Istennek privilegizált ábrázolás-módozatai, horribile dictu, témaválasztásai volnának a valóság színrevitelével kapcsolatban. Emellett eszébe idézném a képrombolók és kép-pártolók ideológiai háborúját, ezzel együtt az egyház hegemoniára törekvését, melyről sok mindent állíthatunk jó szándékkal, egyet azonban nem, a demokratikus elvet (amelyet talán maga az egyház sem vall magáénak). Ugyan milyen dogmák vagy irányelvek szentesítik azokat az elképzeléseket az ábrázolható dolgok tárgykörével kapcsolatban, amelyeket Ön felvázolt az előbb, mi az a bármilyen hiteles, sőt – tudja mit! – akár hitelesíthető autoritás, amely éppen úgy vélekedne a művészi produkciók állami finanszírozhatóságáról, miképpen Ön. Kedves Uram, attól tartok, Ön törbe óhajt csálni minket, és nem létező paragrafusokra hivatkozva próbálja elkápráztatni a szemünket.”

Ez volt az a pont, amikor a teremben itt-ott felfütyentettek, bele-beletapsoltak az előadásomba, ezzel mintegy letaglózva az áldozatomat, hogy nyugodtan, már-már teátrálisan emelhessem fölé a kivégzés hosszú, vékony pengéjű törét, valahogy így:

„Kedves Uram, azt vagyok kénytelen feltételezni, hogy Ön is egy a sokat emlegetett és jobb sorsra érdemesült alkotók közül, akit, mindannyiunk nagy sajnálatára, nem támogatnak se innen, se onnan, s ehhez – koholt ideológémák árnyékában – bűnösöket keres, s ami még rosszabb: talál is!”

Tehát például így nézett ki egy ilyen kortesbeszéd. Ehhez azonban hozzátartozik még valami. Nem voltam pontos, amikor az előbb úgy mutattam be e képességem történetét, mint ami teljesen autodidakta módon, mintegy önmagából, illetve a kényszerből született.

Amikor a húszas éveim legelején újságírásra adtam a fejem, és bekerültem egy jó nevű szerkesztőségbe, hamar barátságot kötöttem egy nyugdíjazás előtt álló idős, veterán szerkesztővel. A már meglévő tudásmat, a távolságból szemlélődés tisztánlátásának képességét, az önvédelemre épített támadást, mely ekkor még nem volt kifinomult, inkább emlékeztetett cséphadarásra, ő

csiszolta bennem tökéletesre, legalábbis majdnem tökéletesre.

Sovány volt és magas, inas nyakán nagy, hosszúkás lófej ült, amelynek súlyos kupolája csillogóan kopasz volt, és csak a koponya egyenlítővonalán futott körbe néhány kifelé fésült ősz tincs, mintha ennek az óriási és távoli bolygónak a gyűrűjét képeznék.

Orra hosszú volt, mint egy meredek hegygerinc, a hegy mélyén óriási fekete katlanok, két oldalán pedig szemüvegének hosszú, vékony szárai futottak az orrvonallal párhuzamos póznákként, amelyek végén, a vonulat legvégén, a szakadék fölött egyensúlyozva remegtek az apró kerek szemüveglencsék.

Mindenki így hívta: Lohász. Nem nagyon beszélt. Nem is mosolygott. Ha olykor megállapított valamit, a hangja mint a száraz szél sustergett, amely csakugyan kisöpört minden félregondolt ötletet. Ritkán tekintett fel a kéziratok közül, alig néztünk egymásra, személyes dolgokról talán soha nem beszéltünk, és mégis, vagy talán éppen ezért, szerettem. Vágytam átjutni a távolságon, amelynek ő ott állt a belsejében, elérhetetlenül, s amelyet a megnyilatkozások hiányával támasztott, majd a rideg közlésekkel ékelt még inkább maga köré. Am ez a kiékelés valójában híd is volt, persze kissé szakadozott, és nem teljesen veszélytelen.

Eleinte zavart, hogy semmi érdemleges tanáccsal, átfogó véleménnyel nem támogatott. Cikkeim vagy szóbeli megnyilatkozásaim csupán technikai észrevételeket hívtak elő kritikai észjárásából.

Emlékszem, mennyire bosszantott, mikor mellékesen, és a szakmai pártfogás legkisebb bizalmas jele nélkül jegyezte meg például azt, hogy „javaslom, a központozásra figyeljünk oda jobban”. Vagy felhívta figyelmemet egy tárgyi tévedésre. Volt, hogy csak annyit mondott: „Emezt, kérem, nézze át még egyszer!” Annyira vágytam tőle a visszaigazolásra, hogy az egyik munkámban nem éppen az indokolt helyen hivatkoztam egy ismert tényfeltáró cikkére, sőt hízelgő kommentárokkal is elláttam. Mintha észre sem vette volna. Egy logikai esetlenséget talált a legjelentéktelenebb passzusban.

Ez így ment pár évig. A kapcsolat nem erősödött köztünk, és nem is gyengült; pedig néha egy-egy szóbeli megnyilatkozással szinte már cibáltam, mint a gyerek az apját, ha az más irányba és más iramban folytatja útját.

Lohász nem mozdult. Finoman átvette a kéziratot (mindig szentelt rá időt, holott nagyon elfoglalt volt), széleseben átolvasta, azután átolvasta még egyszer, és letette. Az asztalainkon magasodó kéziratornyok között lestem, hátha ellophatok az arcáról egy halovány kifejezést. Persze soha nem sikerült. Összeütötte a papírokat, és azt mondta: „A bézst, kérem, mintha összekeverte volna a sárga színnel. Nézzen utána. A *vidéki kisváros* kifejezés pedig – a magyarországi viszonylatok között legalábbis – pleonazmus. Gondolja végig.”

Körülbelül öt év telt el. Neves, sőt fiatal korom ellenére is rettegett újságírónak számítottam. Az emberek rajzanak a sajtó figyelmének torkolata körül, s mint az esti fénytől megbúvólt molylepkék, sereglenek az újságírók és a hírközlő médiumok felé, de engem így is elkerültek.

Egyik-másik intézmény, olykor egy nyomozóiroda, vagy maga a rendőrség írt a felelős szerkesztőnek, hogy tisztelettel kéri, szíveskedjék nem az én kezembe adni X főbíró, valamilyen nyugdíjazott rendőrtiszt, vagy az ilyen és ilyen gyilkosság ismeretlen elkövetőjének az ügyét.

Az embereket gyűlölt teremtményeimnek tekintetem, ezért félték tőlem még azok is, akik a hatalom közelében éldegéltek. Másrésztől azonban nekem is voltak isteneim. Épp csak egy maroknyi, s nekik én magam voltam a teremtményük. Mert hát nem csak az isten teremti az embert, hanem az ember is teremtetje istenének. Megteremtetni önmagát vele. Persze csak az, akinek szüksége van a függésre és alábukásra.

Nem féltém az isteneimtől; próbáltam minél alázatosabban szolgálni őket, tanulni tőlük, feljutni magasságaikhoz, s ezáltal elemelkedni a köznép tömegétől, mocsarától.

Volt akkoriban egy Szerb nevű bukott filozófus. Afféle szabadúszó értelmiségi. Cynikus volt, arrogánsan demokratikus, vagyis mindenkinek nekiment, aki bármilyen autok-

Tara Bergin

BAK-FI

Nagy hanggal tör be a vagonba –
vadul ront be és megtölti testhővel,
rohanva a szerelvényen át, szórja piszkát
úttól mocskos patáival; vonatplafont
karistolva frissen szökken agancsával,
lökdösi a támlákat duhaj oldalával, és
az ünök szemüket elkapják: Finom srác!
Teli torokból énekel,
tör föl belőle az ifjonti barcogás,
ahogy csak kifér serdült torkán.

Bak-fi –

fülében a vasúti zaj
nála éles és magas, akár a tücsök cincin
zenéje odakinn a térdig fűben,
és ő szarvára kapja e zajt,
barmultan, mint dühös bika,
megy, mint borjú az anyjának:
Anyja csecset keresi?
Hol van az a meleg csésze, a virágos tejci?

Nem jó, nagyon gáz itt valami.

Kivágódik vonat ajtajából,
csattogó szaru hangja iparvilág
szennyfátylából, galoppol a városon át,
közben megszí fittyent csapat –

Anyukája lépteivel a faltól-falig távot
méri: *Jer haza, ó, jer, szarvassá lett fiúkám!*

BALÁZS Attila fordítása

ráciának akár csak utalásszerűen is a védelmére kelt. Áldozatából mindig óriásit harapott. Lemondásra kényszerítette a politikusokat, egyes cikkeihez egyházfők elbocsátása vagy eltűnése fűződik, ugyanakkor semmilyen sajtóorgánum mellett nem tudott elköteleződni, minden demokratikus lapba írt (merthogy cikkét leközölni ugyanakkor ran-

Jehuda Amichai

MINDEN TÉRKÉP

Minden térkép. Az emberek is félelmeikkel.
Mindenki lába egy földmérő
és egy értelmező kód: ez jó út, ez nehéz,
ez fölemelkedés, ez szakadék. Ez nagy szerelem,
ez meg ároknyi mély kiábrándulás.

Minden nyitott térkép
az isteni szobrásznak.

Mi a világ teremtésének
nagy vétsége:
a pusztaság tervezése, vagy
embertelek tervezése, a csataterek, a folyamok?

Sohasem tudhatjuk meg.

DÜHÖS PRÓFÉTÁK

Dühös próféták robbantották fel haragjuk
helyét,
kényelmes próféták simítottak el beszédükkel
mindent ismét,
mint mikor gyerek simít kezével homokot a
homokozóban,
sima, sima.

A SIVATAGNAK

A sivatagnak grafológusra van szüksége,
hogy megfejtse vonalait.
És végül csak egy pálma vezet olvasni jövőt,
sorról sorra,
vagy múltat.

SCHRÖDL Ádám fordításai

got is jelentett), ám nehéz volt megtűrni, s ő maga sem tűrt meg huzamosabb ideig semmilyen keretfeltételt maga körül.

Ha valahol megjelent a cikke, a lap ügynevezett „belső” emberei utána hetekig rendezgették a romhalmazt, amit maga után hagyott. Kiigazították pontatlanságait, s türelmesen válaszolgattak az olvasói panasz-telekre.

Ezért is vándorolt folyóiratról folyóírra, hetilaptól napilaphoz. A filozófusok nem tekintették szakmabélinek, a publicisták és a zszurnaliszták kívülállóként kezelték. Tulajdonképpen egy közéleti személyiséggé írta magát, aki igen gyakran hangoztat-
ta a tévében, a rádióban, hogy vége a nacionalista elitizmusnak, hogy a fülkeforradalom képzele hazugságra épül, ám a választójogot korlátozni kellene bizonyos elmebeli képességek alapján. Baloldali gondolkodású tollforgató lévén főként a baloldalt osztorozta, egészen annak bukásáig. A hatalommal nem nyitott párbeszédet, ám a jobboldali érületűekkel szemben megértést próbált gyakorolni. Ezek a legellentmondásosabb cikkei.

A szerkesztőség egyik reggel kicsit hangosabb volt a megszokottnál. A munkát megelőző kávé és a napisajtó tanulmányozása, a minden hivatalosságot mellőző beszélgetés, asztalra felülés, szobákon átkiabálás és élcelődés ezen a napon is tapasztalható volt, de most mintha hiányzott volna belőle a jó kedély. Megkérdeztem valakit, van-e valami érdemes a mai sajtóban. Azt mondta, hogy talán igen. „Megint a Szerb. Olvasd csak el.” Be sem mentem a hátsó szobába, ahol a helyem volt; ott, a belpolitikai rovat asztala mellett, álltomban olvastam el a cikket.

Szerb ez alkalommal hadseregnyi apparátust mozgósítva ment neki az öreg Lohásznak, aki egy méretes, nagy ívű, pedáns munkában próbálta feltérképezni az ügynevezett filozófusotrányt – kormány kontra filozófiai intézet –, de a tendenciózusságot óvatosan, már-már körülményesen elkerülve, noha a helyzet nyilvánvalóan méltatlan volt mindenféle diplomáciai és újságírói tapintathoz, objektivitáshoz.

Szerb ez alkalommal olyan messzire ment, hogy ad hominem érvelésbe kezdett, és hosszasan méltatta a mára már idejétmúlt, pedánsan köntörfalazó stílust, amely számára nem más, mint csalárdság, a bértollnok álságossága, sőt ő maga – személyes beszélgetéseikre hivatkozva – tudja és állítja, hogy Lohásznak ezzel kapcsolatban mi az álláspontja, így ennek leplezése, az ellenpontok cinikus, látszólagos és impotens (sic!) kiegyensúlyozása olyan mérvű és publicistához méltatlan felelőtlenség, hogy hát... röviden összefoglalva: azt Lohász majd még megemlegeti.

Izzott az arcom, tük szurkálták a fülcimpámat. Sőt megdöbbenésembe még némi sértett büszkeség is vegyült, egy ponton ugyanis Szerb kitér arra, hogy tudomása szerint Lohász a mai napig pályakezdők fölött bábáskodik, ami pedig – elnézve Lohász tollforgatói minőségét – a szakma hosszú távú eróziójához is vezet stb.

Több ilyen részletet is kiemelhetnék ebből az aljas cikkből, de most legyen elég ennyi. Ám az egész ügy legkülönösebb, egyszersmind legérthetlenebb mozzanatát még el sem mondtam: Szerb említett cikke nem más lapban, mint a miénkben jelent meg.

Átmentem a főszerkesztő irodájába, persze nem volt ott. Senki nem tudta, hol vannak a felelősök, azt sem, hogy ki tette bele az újságba ezt a gyalázkodást.

A szerkesztőségben egyébként többen is nehezményezték, hogy Lohász időtlenül jelen van, hogy minden reggel meglepetésszerűen nem hal meg, nem mond fel és nem távozik, és senki nem is jelzi felé személyének egyre terhesebb jelenlétét. Lohász a rosszalásokkal persze ugyanannyira nem foglalkozott, mint a hízelgéssel meg a bókokkal. Hihetetlen éles szeme volt minden implikaturára, sejtetésre, a legapróbb emberi gesztusokra – de kizárólag írott formában. Nagyon hiányos vagy megtépett történeti leírásokból, tényközlésekből tudta megalkotni az összes indítékot, a teljes háttértörténetet, felfedni az összes emberi gesztust, ám amikor mindez a hétköznapiok érzékvilágában öltött testet, egyszerűen nem vette észre. Vagy csak nem érdekelt.

Még mindig kabátban álltam, a saját hátsó irodánk küszöbén. „Mit szól ehhez a szemétséghez?” A szobában sötét volt, csak az íróasztalán világított egy kis lámpa, alatta nagy gépirólap feküdt, amelyre épp egy vonalzótt illesztett. „A Szerb cikkére gondol?” „Persze, hogy arra!” „Ami azt illeti, sok érdem... – finoman végigfuttatta a ceruzát a vonalzón – nem gondolok róla. Kilencvenkettőben például azért ment nekem, mert akkor is egy olyan korrupciós ügyet próbáltam kigabalyítani, ami – egy magasabb szempont szerint – nem a jó ügyet szolgálta. Persze az ügyeket mindig ki kell gabalyítani, ezzel György is egyetértett, csak az időzítés, így fogalmazott, az időzítés kárhozatos benne.” „De hát akkor nincs igaza! Ráadásul hatalmas sárfoltot ejtett az Ön becsületén. Ezt okvetlenül helyre kell állítani!” „Nem ejtett. Kicsit sem. Azt javasolom, térjünk vissza a napi munkánkhoz.” „Már elnézést, de itt több dolog is tisztázatlan. Például szeretném tudni, hogy ki felel a cikk közléséért.” „Az tökéletesen mindegy. Elégedjen meg annyival, hogy – részben vagy egészen – személyes ügyek állnak mögötte. Szóra sem érdemes. Amivel foglalkozni kellett volna még, az az Ön tegnapi cikke. Három elírással ment a nyomdába.” Ekkor nézett fel, épp csak egy mondat erejéig: „Próbáljon meg nem hagyatkozni az olvasószerkesztőre.”

Amikor végre levettem a kabátomat, már tudtam, hogy írok egy apologetikus vitacikket az ügyben. Felöltöttem párbajhoz illő legелеgánsabb vértemet, két hatalmasat suhintottam a bárdommal, mintha csak egy fogpiszkálóval játszanék, és nekiálltam a dolgozatnak.

Először is minden támadási felületemet körbevédttem, majd a gúnyos nevetés dárdáival vettem körbe Szerb cikkének ellentmondásait. Elhibázott életműve köré lefektettem a leszámolás bástyáinak talapzatát, s az összes rosszul leplezett kicsinyességét pellengerre állítottam.

Ügyeltem rá, hogy a tanulmányszerű cikk rendelkezék háttérakusztikával, amely a szakma és a széles olvasóközönség hahotájának távoli dübörgésével remegteti meg a

Szerb szövegében megbúvó szellem összetakolt lakóhelyét, ennek előterébe pedig pedantériával felfegyverzett sorkatonák százeit toltam a megsemmisülésre felkészített, lemeztelenített áldozat elé.

Az utolsóelőtti bekezdést már könnyed gesztussal intéztem el. A kicsontozott, kibélelt tetem preparátumát felfektettem egy durva ravatalra, s egy rafinált technikai megoldással mellé állítottam egy másik ravatalt is, hogy a szövegben hivatkozatlanul is meg elevenedő tömegek ez utóbbihoz járuljanak, amely Szerb (kit a cikkben egy hasonló hangzású lengyel hózentrógerhez hasonlítok) emléket, nem pedig földi maradványait őrzi.

Az utolsó bekezdés egy komplex tanulság megtételévé vált, amelynek lényege valami olyasmi, hogy a kultúra, a hagyomány és a közbeszéd számára nélkülözhetetlen (s így feltétlen tisztelet illeti) az a szellemi trágya, fortyogó és pokoli szagokat pöfögtető bélsár, amelyen virágaink egykor kisarjadnak.

Az utolsó mondatban egyszerűen és röviden eltemetem a cikk szerzőjének... nem a porhüvelyét, hanem az üres emléket.

Körülbelül így foglalható össze az a teljesítmény, amit a kora reggeli órától késő estig nyújtottam; tél lévén, akkor már fél ötkor sötétedett. Majdnem éjfélig dolgoztam a cikkben: a szerkesztőség kihalt, csak Lohász ült még bent, épp velem szemben, valamit órák óta számolt anélkül, hogy észrevette volna az otlétemet.

Pedig amikor fölnézett, nem kellett keresnie a tekintetével, rögtön megtalálta a sötétben, s ez kissé kínos volt, a cikk megírását követő percekben rám tört halálos fáradtságban ugyanis az ő kopasz fejbúbjának látványában merültem el. „Igen hosszan írja ezt a lóverseny-ügyet. Ha segítségre szorul, szóljon nyugodtan, ne tapintatoskodjon. Elvégre öt éve dűnnyögünk itt.” – Köhintett, majd finoman, szinte hangtalanul hátrahatólta a székét a lekoptatott parkettán, és kiment a konyhába.

Ez az öt éve együtt dűnnyögés volt a legszebb, amit kaphattam – nem Lohásztól, hanem voltaképpen bárkitől. Pár nappal karácsony előtt járt az idő, s bizony, Lohász engem megajándékozott ezzel a mondattal. Ugyanakkor

kicsit a szöveg megírása, a megírás elvégzése fölötti örömöm is szétködlött, ahogy visszahuppantam az íróasztal lámpája rajzolta realitásba. Nem Szerb gyönyörű kivégzését láttam, hanem a botrányt, mesterem hanyatlását, s vele együtt az enyémet is.

Nagy jókedvemben az elképzelt hanyatlás is megszépült. Felrémlett előttem egy gyönyörű idill, olyan tiszta és olyan erős, amelyet az ember csak kisgyerekkorában él meg; nem kellett megalkotni s magam elé lógatni, mint egy hipnotikus tárgyat, hanem belülről jött, és azonnal uralkodott rajtam. Leírva vagy elmondva persze bagatell, mégis fontos, hogy most újra lássam: egy nagyobbacska faház az erdőben, a házban Lohász és én, a kirúgott mester és az utána szegődő tanítvány, a ház közepén az összetolt két asztal, s mi egymással szemben, reggeltől estig, estétől reggelig ülünk az íróasztali lámpa vagy egymás fénykörében, s írunk, mindegy, hogy mit. Még azt is látni véltem, ahogy néha elvégzünk egy-egy közös rítust: lemegyünk a kúthoz vízért, ősszel megtisztítjuk az ereszt; ő a létrán áll, én a zsákot tartom, vagy megbetegszem, s ő, Lohász, szakadt kockás pulóverében erdőszagot hozva, leteszi mellém a forró teát, majd egyetlen szó nélkül visszaül dolgozni.

„Hát te már megint itt vagy!” – Felugrottam a helyemről.

A barátom volt, az én mindenkori barátom. Ott állt, a hátsó irodahelyiségünk küszöbén (nem tudom, hogy jutott be), hosszú, fekete, szétnyitott szövetkabátban, fején felkötött fülű usánkával, lesöpörte a havat a válláról, majd széttárta a karját, hogy megöleljen. Szégyenletes helyzet volt, ráadásul a győztes csata diadalától és némi álmoságtól megmámorosodva, elég erős, vagyis elég érzéketlen voltam, hogy, semmihez sem illő gesztusát elutasítandó, a karomat nyújtsam neki.

Szorosan ölelt, s atyaián lapogatta a vállamat. „Te meg mit irkálsz ebben a fagyos téli éjszakában?” Odaült az asztalomhoz, és felolvasott néhány mondatot a vitacikkemből. „A szerző *pastiche*-másának szellemi sárkányeregetése ilyenképpen csakugyan kiváló rímpárját képezi a mindannyiunk által jól ismert, Szwerd névre csattanó lengyelor-

szági import hózentrógernek, ugyanis nem csupán nyúlánksága ragyogó, de lötyögő, elszabott és bűdös gatyánkat is úgy tudja a derekunk fölé feszíteni, hogy látszatával már-már hívogatóan kecsgető, első pillantásra majdhogynem megnyerő.”

Egyszerre néztek rám. „Megiszunk nálad egy sört, és elmondod, mi ez az épületes baromság.” Már vettem is a kabátomat, a sör jó lehetőségnek tűnt, hogy mihamarabb elkotródjak Lohász szeme elől. Ahogy mondani szokták, s ez a mondás igen kifejező, fizikai érzületet jelöl: elsüllyedtem a szégyentől.

Mielőtt kiléptem az ajtón, Lohász utánam szólt. „Ha addig nem találkoznánk: kellemes ünnepeket... És még valami: nézze át még egyszer azt a jelzői alárendelést.”

Mire leértünk a penészszagú, hideg lépcsőházban, összeomlottam. A barátommal közöltem, hogy most nem óhajtom vele tölteni az estét.

Ezúttal nem kellett hadakozni. Talán érezte a hangomon, hogy nem vagyok tréfás kedvemben. A nyomaték kedvéért közöltem vele, hogy gyűlölöm. Erre felnevetett, lehajtotta az usánka fülét, és kellemes ünnepeket kívánt. Sarkon fordultam, és elindultam a másik irányba.

Elhatároztam, hogy hazáig sétálok, s mire a kapu elé érek, eldöntöm, publikálom-e a cikemet vagy sem. Az egyórás sétaút alatt min-

denről gondolkoztam, csak erről nem. Hangos vitát folytattam a főszerkesztővel, a barátommal, tanácskoztam Lohással, nagy plénum előtt összecaptam Szerbvel, aminek a vége kézfogós békülés lett; vissza kellett fognom a gesztikulációm, ha szembejöttek az utcán, vagy észrevettem egy magányosan dohányzó embert a szomszéd ház egyik erkélyén.

Emlékszem, éppen kettő óra volt, amikor a kapu elé értem: újra eszembe jutott a kérdés. Ekkor vettem észre, hogy a kabátom nyitva van, és didergek. Azonnal elhatároztam magam, aztán fölmentem a lépcsőn.

A lakásba beléptemkor... – katasztrófa! Az irodai asztalomon hagytam a cikket. Átkozódni kezdtem, lepergett előttem minden: Lohász elolvassa, és szánni kezd, vagy megsemmisíti... nem, Lohász nem ilyen, biztosan nem olvasta el...

Reggel kilenc órakor sikerült elaludnom, miután lerészegedtem, kijózanodtam és újra lerészegedtem.

Sötétben ébredtem, sajtó fejjel, irtózatosszájszaggal. Villamosra ültem, és visszasiétem a szerkesztőségbe a kéziratért.

Nem postán adtam föl, hanem személyesen vittem be egy hetilaphoz. Épp lapzártá után érkeztem. Berontottam a főszerkesztő irodájába, és lecsaptam az asztalára a kéziratot.

„Jó estét! Mi ez? Karácsonyi verses elbeszélés?”

„Arra kérem, most azonnal olvassa el, és tegye be az e hetibe.”

„Kedves uram, oda már nem kerül be semmi.”

„De igen. Ez fog még bekerülni. Sejtheti, hogy nem jókedvemben szaladtam ideig. Ezt Önnek okvetlenül le kell közölnie az e hetibe.”

Felemelte az asztalról, és a szeme elé tartotta. Nagyon érdekesen olvasott: a tekintete ide-oda ugrált a lapokon, s néhány másodperc alatt végzett egy oldallal. Olyan gyorsan ért a végére, hogy még hátradőlni is elfelejtett.

Ledobta, hátradőlt, és hümmögött. Nem részletezem, meggyőztem. Három nap múlva rohantam az újságarúshoz. Addig látni sem akartam, amíg vissza nem értem a lakásomba. Fizettem és szaladtam is vissza.

Első blikkre minden rendben volt. Egyetlen

elütés került bele; pár évvel korábban ez még idegesített volna, de azóta megtanultam, hogy nincsen tökéletes nyomtatott szöveg. A szöveg elhelyezése is megnyugtató. Mindjárt a vezércikk után következett. Ideális hely. A tördelés, a beszerkesztés... minden a helyén volt.

Leültem a fotelomba, és az állólámpám fényében melegebben vártam a hatást. A számításaimhoz képest kissé megkésett. Tíz nappal később, amikor benyitottam az irodába, a titkárnő rögtön odalépett hozzám, és a kezembe nyomott egy papírcetlit. „Azonnal hívja fel!” – és egy telefonszám.

Szerb volt az. Csak annyit mondott, hogy három nap múlva hivatalos egy vitakörre és szeretné, ha én is csatlakoznék a beszélgetéshez.

Már újév volt, az első munkanap. A zsvijából, az általunk jól ismert emberek zsvijából a legfinomabb változásokat is ki lehet hallani. Ha valahová odahallgatunk, konkrét híreket hallgathatunk végig, máshová élesítve a figyelmünket a legfrissebb pletykákról értesülünk, de ha csak az összbenyomás érdekel bennünket, a közhangulatot ismerjük meg, annak minden árnyalatával. Szerintem az uralkodók is így tájékozódtak. – De elkarnyarodtam. A lényeg az, hogy a közhangulatban semmi változás nem történt. Nem néztek rám máshogy. Kedélyes „BÚÉK”-kal köszöntek a kollégák egymásnak is, nekem is.

A hátsó irodahelyiség azonban üres volt. Lohász asztalán rend, sőt a rend helyett inkább semmi. Átszaladtam a titkárnőhöz. „Hol van Lohász?” „Ne kiabálj! Ennyire hiányzik? Betegszabadságon van.” „Milyen betegség?” „Azt nem közölték. Zoli szerint egyébként valami súlyos. Azt mondta, ő már régóta látja Lohászon, hogy valami nagyon nincs rendben. Meg azt is mondta, hogy teljes szótlanságba merült, ami szerinte arra utal, hogy komoly fájdalmak lehetnek. De hát ezt csak Zoli mondta, szóval biztos nincs is így.”

Megkerestem Zolit. Ő volt az egyik legkedvesebb kollégám. Pici, duci, erősen kopaszodó harmincas, dadogott vagy hadart, esetleg a kettőt együtt, tikkelt is, és fergetegesen gyors volt, egyszerre tudott négy cikket írni, miközben sajtótájékoztatót és konferenciát

is jelen volt. Nagyon értette a hírt: mitől jó egy összefoglaló, mi a jó cím, mi a botrány, mi a bulvár, és a közleménytől a kritikáig a helyénvaló szubjektivitás teljes skáláját.

Kisfiús volt, a lányok kedvencjátékszere, másrészt példátlanul korrekt és profi. Mindig jókedvre tudta deríteni az irodát, ha mással nem, hát azzal, hogy a saját szövegéből olvasta föl az elütéseket: pocsek volt a helyesírása.

„Mi újság Lohással?” – „Menjünk ki egy cigarettára.”

Az udvaron álltunk, hullott a hó. „Ki mondta, hogy van valami vele?” – „A Kati.” – „Na, majd megbúbolom azt a lotyót. Lohász két napja keresett meg, személyesen. Elmondta, hogy beteg, és már nem fog tudni sokáig bejárni. Arra kért, hogy amíg tud, hadd dolgozzon. Iszonyú szar volt, majdnem elbögtem magam. Érted, tudom, hogy sokan utálják, meg a helyére pályáznak, de én csípem a vén faszt, és nagyon megsajnáltam.”

„Mi baja? És mit mondtál neki?” – „Nyilván azt, hogy nyugodtan jöjjön, amikor csak akar, mondom, majdnem bögtem.” – „Megköszönte, aztán elment.”

„Szóval nem tudod, mi a betegsége?” – „Nem. De szerintem rák lehet.”

Elnyomtam a cigit, és én is hazamentem. Azt mondtam, pár napig otthonról fogok dolgozni. Visszagondolva nevetséges, de az egészben nem csak Lohász haldoklása fájt, hanem az is, hogy nem velem közölte, hanem Zolival.

Lecsúsztam a fotelból, és sírtam. Nem Lohász kopasz feje jelent meg előttem, sőt rájöttem, hogy ha akarom, akkor sem tudom fölidézni az ábrázatát, noha ismerem arcának összes redőjét, az orrát, a tányérszerűen szétfésült ősz tincseit, minden részletet, de az egészet képtelen voltam egyben látni: nem. Akkor szorult össze a belsőm, amikor Zoli arca rémlett fel előttem, ahogy Lohász mondatait idézi: hogy amíg tud, hadd dolgozzon.

Meleg és puha volt a szőnyeg. Kávéillatú.

Nem volt időm megjáratni Szerbtől. Egy kis asztal két oldalán ültünk, előttünk kisebb-nagyobb közönséggel, egy kulturális intézmény termében.

Viccelődve kezdte a beszélgetést: azért kapunk egy mikrofont, hogy ha akarunk, se tudjunk összeveszni.

Kóstolgattuk egymást. Én néha kicsit elvettem a súlykot, de már nem érdekelt az egész vita, és Szerb szemétsége sem. Már csak azért sem, mert ahogy mellettem ült, egyáltalán nem tűnt szemétnak, sőt megnyerő és barátságos volt. A vita létrehozása ekkor már tulajdonképpen egy feladat elvégzésének tűnt, amihez nem volt sok kedvem, ugyanakkor megfutamodni sem akartam.

Egy darabig csak elméleti kérdésekkel bombáztam az újságírásról, az újságíró felelősségéről. Minden kérdésére válaszoltam. Szépen, sorban. Kicsit fárasztott a vita monoton menete, ahogyan illendően átadjuk egymásnak a mikrofont, ő kérdez, én válaszolok.

Csak sokára, egy nagyon hosszú ívű kérdés rafinált megfogalmazása közben jöttem rá, hogy Szerb már a cikkemről beszél. Mire a kérdés végére ért, szinte lefegyverzett. A teremben teljes lett a csönd. Már egy ideje kerestem, hátha felfedezem a tömegben Lohászt, de, amiként számítottam, nem jött el. Helyette viszont, óriási csalódásomra, éppen ekkor megláttam a félhomályban a barátom vigyorgó fejét.

Döbbenetemben mindent elfelejtettem. A csönd hosszúra nyúlt, vissza kellett találnom az elhangzott gondolathoz. Nem értettem, Szerb hová akar kilyukadni, illetve alig emlékeztem a mondóka elejére, ezért a legegyszerűbb megoldásnak a pengeváltás tűnt. Egy darabig nem akartam elfogadni a mikrofont, hagytam, hogy hosszan tartsa a levegőben, majd szánakozva érte nyúltam, és csak annyit mondtam, hogy: „ne haragudjon, de mi a kérdés?”

A teremben felnevettek. Ekkor Szerb újra nekifutott, de most már nyílt harcot hirdetve. Kérdést fogalmazott meg, röviden, tömören és élesen.

Talán az segített, hogy lelkileg nem tudtam eléggé jelen lenni, hogy kiültem a fejlámpa fénykörének legszélére, és felvettem a kívülálló pozícióját. Semmire nem voltam érzékeny, ezért az is könnyen elképzelhető, hogy egyes pontokon hibát vétettem, vagy valamit

Delmore Schwartz

KÖNYV VAGYOK, MIT NEM ÍRTAM, NEM OLVASTAM

Könyv vagyok, mit nem írtam, nem olvastam,
Egy tragikomikus darab, melyben az új maskarák
Lenyűgözők, akár a fegyverropogás az ismétlődő
Rohamok során, bármit készült is hát
Fölfogni, hirtelen rémület s félelem járja át,
Mint az álmokban, amik miatt az alvástól rettegünk,
A szeretet borzalma, szakadékmély, mely
átugorhatatlan.

Hogy eltűntek az ifjú évek hamis igazságai!
Eltűntek sebesen, akár a vonatok, amelyek soha
meg nem álltak

Ott, ahol én várok, oda se figyelve rá,
Milyen keveset tudok, vagy melyik is lenne, amellyel
Reménytelen lenne az utazás, vagy a közelítő
reményhez vinne el.

Nem írtam jobban, mint amennyire olvastam a könyvet,
Ami magam vagyok, félig elrejtve ugyan
Mindenki előtt, aki egy csókban meglátja
A mélység formátlanul gomolygó sötétjét.

Hogy gondolhattam, hogy elég lesz néhány rövid év
Bizonyítani: a végtelen szeretet valóság?

KRUSOVSZKY Dénes fordítása

nem vettem észre, ám ez a végeredmény tekintetében előnyt jelentett.

A támadását első alkalommal könnyű volt leszerelni. Előrehoztam a stratégiám utolsó, biztos elemét, ami nem más, mint a másik spekulációinak összefoglalása. Olyan ez, mintha a hamiskártyást rajtakapnám, a magasba tartanám valamely gyanús lapját, s megmutatnám előbb a színét, majd a fonákját.

Ez a gesztus kissé bűvészmutatványhoz hasonlít, ugyanis ha a kártyalap nem hamis, akkor is elérem vele a célomat: leleplezem az

ellenfeletem, azon kívül másik mederbe emelem át a vita folyását, új helyszínt adok neki, ami egyrészt a helyzet fölötti uralmamat demonstrálja, egyszersmind a hazai pálya technikai előnyeit is élvezhetem.

Persze Szerbet korántsem volt ilyen könnyű leszerelni. Nagyon jól, nagyon okosan vitázott. Kénytelen voltam a nyílt harc közben, már kisebb-nagyobb sérülésekkel figyelni gyenge pontjait (más esetben ezt még az előjáték alatt megteszem).

Volt, hogy egészen váratlanul az antik műveltségem vélt hiányait vette célba. Itt rosszul járt, mivel ezen a téren kiképzett, sőt harc-edzett voltam, és úgy tudtam fordítani a dolgon, hogy végül az ő hiányosságaira derüljön fény, majd otthagytam a földön, és színlelt nemességgel hátraleptem, megvárva, hogy fölálljon, és szemtől szembe folytassuk a megméretetést.

Egy ponton hatalmasat hibázott: személyeskedésbe vonta a vitát. A személyeskedés amatőr, sőt gyermeteg technika. A kezdő, együgyű rétor is tudja, hogy a személyeskedés vitán kívül áll, s aki ebbe az irányba lép ki a vita köréből, az lényegében elesett. Úgy spekuláltam, hogy ha Szerb ekkorát hibázott, akkor már nagyon elgyengülhetett.

Átvettem a mikrofont, jól megragadtam, hogy egy ideig, ha akarja, se tudja kimarni a kezemből, és egy nagy levegővétellel kegyelemdőfést adó késpengévé fentem az utolsónak szánt monológomat.

Amikor a gondolatom körbeért, már nyúlt a mikrofonért, kicsit a kelleténél talán korábban is, ezt megint technikai hibának tekinthettem. Ő is elmondta viszonzválaszát, de az nem volt eléggé fölépítve, verejtékes volt, vagdalkozó – és legfőképpen: dühödt. A csöndből is éreztem, hogy megnyertem magamnak a hallgatóságot, ezért megnyugodtam.

Elhallgattunk. Se taps, se semmi nem harsant föl. Az első sorban valaki félhangosan ennyit mondott: „Két ilyen narcisztikus faszkalapot!”

Felúszott a fény, néhányan tapsoltak, mi Szerbvel illően kezdet ráztunk, aztán elindultam a tömegegél kifelé.

A kapunál hosszasan ácsorogtam, hátha meg-

látom Lohászt, amint lehajtott fejjel, szerényen és kopaszon távozik a helyszínről, ahogy szokott.

Meg akartam védeni a tanáromat, aki erre nemcsak igényt nem tartott, de még figyelemre sem méltatta tettemet. Mire leégett a cigaretta, iszonyatosan elszégyelltem magam.

A szégyenem mélyéről a barátom rángatott vissza. Váratlanul hátulról megragadott, és azt mondta, „megyünk bordélyba, kezicsokolom”. Azt mondta, ott van a Margit híd lábánál a legjobb, csak pár perc. „Gyönyörű kurvákat fogunk összeszerelmeskedni” – röhögött, és zavarában megint meglapogatta a vállamat.

Beleegyeztem. A rakparton beültünk egy kocsmába. Fáradt voltam és kissé levert. A barátomhoz nem volt kedvem, ezért inkább gyorsan berúgtam.

Egy beszámoló kellős közepén járt, amikor megragadtam a kabátjánál fogva, és kirángattam az utcára.

Soha nem felejttem el, milyen kisfiúsan feszengett a kurva kiválasztásakor. Én nem feszengtem. Bágyadt voltam és ötlettelen. Minden emberi gesztusra érzéketlen, és minden testi funkcióra érzékeny. Az egyik vékonyka szőkének izgalmas, inas nyaka volt, vele mentem. Mutatta az utat a szobához, mint egy londiner. Úgy is nyitotta ki az ajtót. A barátom és a kurvája két ajtóval odébb mentek. Mielőtt elköszöntünk, a barátom tett egy idétlen gesztust, már nem emlékszem, mit.

Nem prüdségből, hanem a dolog érdeklensége miatt, nem részletezem. Basztunk. Ez elég jó volt, vagy legalábbis jólesett. Aztán fizettem, és gyorsan otthagytam. A bárban még ittam egy felest, és így, féljózanul távoztam.

Hazasétáltam. Ez volt az egyetlen dolog akkoriban, amihez némi kedvet éreztem. Kiálltam az erkélyre, és hajnalig bámultam a hőesést, az elhaladó villamosokat. Egy egész doboz cigarettát elszívtam.

Aztán egy hétig nem mentem be a munkahelyemre. Nem rúgtak ki, elfogadták.

Egy hét múlva aztán mondták, hogy három napja bent volt Lohász nagybetegen, és hogy látta mindenki.

Én többé soha.